9359 ـ وارد شدن ریا در عبادت

سوال

آیا انسان برای کاری که در آن ریا بوده و سپس در اثنای انجام عمل نیتش برای خداوند تغییر کرده است اجر می‌برد؟ مثلا من تلاوت قرآن را به پایان رسانده‌ام در حالی که در دلم ریا بوده، حال اگر در برابر این نیت مقاومت کنم و به خداوند فکر کنم آیا برای این تلاوت اجری می‌برم یا به سبب ریا اجرش از بین می‌رود؟ حتی اگر ریا پس از انجام کار پیش بیاید؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

شیخ ابن عثیمین ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

ارتباط ریا به عبادت به سه صورت است:

صورت نخست: این‌که از همان اول انگیزهٔ شخص از انجام یک کار خودنمایی در برابر مردم باشد؛ مانند کسی که برای ریا و دیدن مردم نماز می‌خواند، برای آن‌که مردم او را ستایش کنند که این باطل کنندهٔ عبادت است.

صورت دوم: این‌که در اثنای عمل چیزی را شریک نیت آن کند. به این معنا که انگیزهٔ نخستش این باشد که عمل را خالصانه برای الله انجام دهد، سپس در اثنای عبادت ریا پیش بیاید که این عبادت از دو حال خارج نیست:

حالت نخست: این‌که اول عبادت به آخرش مرتبط نباشد که در این صورت اول به هر حال صحیح است و آخرش باطل.

مثال: شخصی صد ریال دارد و می‌خواهد آن را صدقه بدهد. پنجاه ریالش را خالصانه در راه خداوند صدقه می‌دهد، سپس در پنجاه ریال باقی مانده قصد ریا به دلش می‌آید. اینجا صدقهٔ اولش مقبول است و پنجاه ریال دیگری به سبب مخلوط شدن ریا و اخلاص، باطل است.

حالت دوم: این‌که اول عبادت به آخرش مرتبط باشد. که در این حالت انسان از دو حال خارج نیست:

امر نخست: سعی کند که ریا را از خودش دور کند و به آن آرام نگیرد بلکه از آن دوری کند و بدش بدارد که این‌جا زیانی به او نمی‌رسد زیرا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: خداوند از امت من دربارهٔ چیزی که به دل‌هایشان خطور کند تا وقتی که به آن عمل نکنند یا سخن نگویند، درگذشته است.

امر دوم: اینکه دلش به این ریا آرام گیرد و سعی نکند که آن را از خود دور سازد که در این صورت همهٔ عبادت باطل می‌شود، زیرا اول و آخر عبادت به هم مرتبط است.

مثال: شخصی نمازش را با نیت مخلصانه برای خداوند آغاز می‌کند سپس در رکعت دوم ریا بر وی عارض می‌شود که در این حالت همهٔ نمازش باطل خواهد بود زیرا اول و آخرش به هم مرتبط است.

صورت سوم: اینکه ریا پس از انجام عبادت به دل انسان راه یابد. این تاثیری بر عبادت ندارد و آن را باطل نمی‌کند، زیرا عبادت به شکل کامل و صحیح انجام گرفته و رخ دادن ریا پس از آن به خود عمل زیانی نمی‌رساند.

همچنین این ریا نیست که شخص وقتی مردم از عبادتش آگاه شوند از این خوشحال شود؛ زیرا این پس از تمام شدن عبادت رخ داده است.

و خوشحال شدن انسان از انجام طاعت نیز ریا نیست؛ زیرا این دلیل ایمان است. پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: هر که کار نیکش خوشحالش سازد و کار بدش او را ناراحت کند او مومن است.

و از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ در این باره پرسیدند؛ ایشان فرمودند: این بشارت زودهنگام مومن است.

(مجموع فتاوی الشیخ ابن عثیمین: ۲/ ۲۹ ـ ۳۰).